

LANDBRUKSPLAN FOR SØR-VARANGER KOMMUNE 2006-2009

FORORD/INNLEDNING	4
BAKGRUNN/MANDAT	4
UTGANGSPUNKT I DAG.....	4
FORMÅL.....	5
PLANPROSESSEN:.....	6
STATUSBESKRIVELSE	6
PRODUKSJONER.....	6
PRODUKSJONSTILSKUDDSORDNINGEN 2004	7
SKOGAREALET I KOMMUNEN:	8
HOGST:	8
TYNNING / SKOGKULTUR:	8
VELFERDSORDINGENE I LANDBRUKET	9
NASJONALE RAMMEBETINGELSER	9
JORDBRUK:	9
SKOGBRUK:	10
JORDBRUK OG SKOGBRUK - SAMMENHENGER OG SÆRTREKK.....	10
REGIONALE/LOKALE RAMMEBETINGELSER:	10
VIKTIGE LOKALE MÅL FOR LANDBRUKET	11
KOMMUNEPLANENS MÅLSETNINGER	11
SIKRE PRODUKSJONSMILJØ	12
JORDVERN.....	12
AREALBEHOV I VIKTIGE PRODUKSJONSOMRÅDER.....	13
TILPASNINGER AV LOKALE RAMMEVILKÅR.....	13
VIRKEMIDLER / TILSKUDDORDNINGER:	14
FYLKESMANNENS LANDBRUKSAVDELING (FMLA).....	15
PRAKTIKANTORDNINGEN	15
ONNEBARNEHAGER/ LANDBRUKSRELATERT UNDERVISNINGSSOPPLEGG	15
ETTERUTDANNING AV BØNDER	15
SPESIELLE MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL)	15
REGIONALT MILJØPROGRAM FOR FINNMARK (RMP).....	16
KOMMUNENS PRIMÆRNÆRINGSFOND	16
SAMISK UTVIKLINGSFOND (SUF).....	16
MIDLER TIL SKOGBRUKSTILTAK	16
SKOGSVEGER:	17
MILJØTILTAK:	17
TAUBANE HEST O.A.....	17
ANDRE TILTAK:.....	17
TILSKUDD TIL SKOGBRUKSPLAN	17
TILSKUDD TIL TRANSPORTSTØTTE	17
TILSKUDD TIL SKOGBRUKSKURS	17
KOMMUNENS PRIMÆRNÆRINGSFOND:	18
VIRKEMIDLER – JURIDISKE:	18
VELFERDSORDNINGER.....	18
FERIE OG FRITID.....	19
SYKDOM MV	19
TIDLIGPENSJON TIL JORDBRUKERE	19
ADMINISTRASJONSTILSKUDD TIL AVLØSERLAG	19
LANDBRUKSHELSEN	19

MEDLEMSAVGIFT TIL FOLKETRYGDEN.....	20
TILSKUDD TIL SYKEPENGEORDNINGEN I LANDBRUKET	20
NYSKAPNING OG VIDEREUTVIKLING AV EKSISTERENDE JORDBRUK/ SKOGBRUK.....	20
MELK-/KJØTTPRODUKSJON:	20
SAUEHOLD:	20
GRIS:.....	21
HØNS:	21
PELSDYR:	21
VILLSVIN:	21
BIRØKT:	21
FISK:	21
PLANTEPRODUKSJON	21
GROVFORDYRKING:	21
POTETER/GRØNNSAKER/BÆR:	22
URTEPRODUKSJON:	22
JULETRE/PYNTEGRØNTPRODUKSJON:.....	22
PLANTE/ GRØNNSAKPRODUKSJON UNDER REGULERT KLIMA:	22
SKOGBRUKET	22
MASKINSAMARBEIDET/ GRUSBEHOV	23
UTMARKSBEITE OG ROVDYRPROBLEMATIKK	23
AREALKLASSIFISERING.....	24
KULTURLANDSKAPET	25
HANDLINGSDEL	26
GRUPPE 1- PRIORITERT REKKEFØLGE:	26
GRUPPE 2- PRIORITERT REKKEFØLGE:	27
GRUPPE 3- PRIORITERT REKKEFØLGE:	27
RESYMÈ:	28

Forord/innledning

Norsk landbruk skal bidra til å oppfylle viktige samfunns mål som trygg matproduksjon og matforsyning, stabil bosetning i distriktene, bærekraftig ressursforvaltning, levende kulturlandskap og verdiskapning som kan bidra til å opprettholde sysselsettingen på bygdene. Landbruket har dessuten ansvaret for å sikre det biologiske mangfoldet for kommende generasjoner.

Jordbruk, skogbruk og tilknyttede næringer utgjør til sammen en viktig del av den totale sysselsettingen. I en av fire kommuner står landbruket for mer enn halvparten av sysselsettingen, mens skogbruksnæringen er blant fastlands- Norges viktigste virksomheter.

Samtidig utfører landbruket mange viktige oppgaver på samfunnets vegne, har ringvirkninger til annet næringsliv og er en grunnpilar i utviklingen av distriktene.

Kommuneplanlegging er den viktigste arena for planlegging, både når det gjelder å sikre produksjonsgrunnlaget og for å skaffe forståelse for landbrukets betydning og rolle i lokalsamfunnet. Landbruket kan ikke fungere uten produksjonsarealer. Både av hensyn til den nasjonale matvareberedskapen og ut fra global fordelingspolitikk, er det nødvendig å ta vare på landbrukets arealressurser gjennom et restriktivt jordvern. Verdiskapning, sysselsetting og bosetting vil for mange kommuner være en av hovedutfordringene i årene som kommer. Det blir derfor viktig å integrere landbruket i kommuneplanleggingen.

En landbruksplan vil brukes som et hjelpemiddel for å forvalte de lokale virkemidlene. Det utarbeides rammer og retningslinjer, slik at politikere og saksbehandlere får et styringsverktøy.

Bakgrunn/mandat

Det foreligger en landbruksplan for Sør-Varanger kommune som er utarbeidet i 1987. Det har i perioden fra planen var ferdigstilt ikke vært revisjon av planen. Planen fra 1987 vurderes på den bakgrunn ikke å fange opp aktuelle tema som er gjeldende for dagens landbruk i kommunen.

I den forbindelse er det gjort et politisk vedtak om at det skal utarbeides en ny handlingsplan for landbruk i Sør-Varanger kommune; jfr. vedtak i komité for plan, miljø og næring den 21.10.2004.

Utgangspunkt i dag

- Økt ansvar til kommunen
- Kommunen skal være en aktiv landbrukspolitisk aktør
- Mulighet for regionalt og lokalt tilpasset politikk
- Melk og kjøttproduksjonen er stabil, med fokus på økt effektivisering.
- Suedrifta er i økning.
- Svineproduksjonen er avtagende.

- Alternativ produksjon av villsvin er i oppstartfasen.
- Veksthusdrift i vekst.
- Førproduksjon for salg stabilt.
- Hestehold i vekst.

Formål

Formålet med landbruksplanen er at den skal tjene som et forvaltnings- og styringsverktøy for kommunen som landbruksmyndighet og som et viktig beslutningsgrunnlag for utviklingen av landbruket og bygdene i kommunen, etter dagens forvaltningsregime. Planen skal bidra til å opprettholde og styrke næringsgrunnlaget og antallet driftsenheter gjennom rekruttering, sikre ressursgrunnlag og et driftsapparat som oppfyller dagens krav.

Landbruksplanen legges i hovedtrekk opp som en forvaltningsdel, og en handlingsdel som vil revideres oftere etter behov og aktivitet innen landbruket i kommunen framover.

En landbruksplan vil være med på å synliggjøre landbrukets interesser, verdier og samfunnsansvar og sette landbruket på dagsordenen i kommunepolitikken.

En landbruksplan vil bidra med å heve landbrukets status, som i sin tur vil spre optimisme og større interesse for rekruttering for en næring som vil ha stor nytte av å ha gode alliansepartnere og forholde seg til, samt øke forståelsen og kunnskapen om landbruket generelt.

I plansammenheng vil landbruksplanen ha en viktig funksjon som landbruket sitt sektorbidrag til kommuneplanen.

Landbruksplanens mål:

- få fram betydningen av landbruksnæringen for verdiskapning, sysselsetting, bosetting og kulturlandskapet
- kartlegge og synliggjøre ressursene innen jordbruksnæringa i kommunen
- angi de produksjonsformer som er best egna i vårt område
- være til hjelp og rettleiding for enkeltpersoner som ønsker å satse innen jordbruket
- avklare og målrette faglige, juridiske og økonomiske virkemidler
- fremme viktige mål for landbruket i kommunen
- være retningsgivende for kommunens handtering av jordbruksspørsmål, og gi informasjon til sentrale myndigheter
- sette fokus på viktige tema for næringen i kommende år

Planprosessen:

Planleggingsprosessen startet med et møte med Sør-Varanger bonde og Småbrukerlag, Neiden sau- og geitavlslag, Østfinnmark forsøksring, skogmesteren i kommunen og planavdelingen i Sør-Varanger kommune.

I møte ble aktuelle tema for planen satt på dagsorden. Formålet var å framskaffe faktaopplysninger om viktige sider vedrørende landbruket i kommunen. Deltakerne kom med innspill til planarbeidet innen en gitt frist etter møtet. Landbruksavdelingen i kommunen har stått for sekretariatarbeidet under prosessen, som har gått i samarbeid med brukerorganisasjonene.

Statusbeskrivelse

Arealressursene i Sør-Varanger kommune

- 100 000 dekar tilgjengelig dyrkbart areal
- 5000 dekar tidligere dyrket areal ikke i drift
- 8343 dekar fulldyrka jord, inkludert 388 dekar korn til krossing
- 249 dekar overflatedyrka jord
- 795 dekar innmarksbeite
- 508 dekar ute av drift
- 7016 dekar eller, 70 % av arealet er eid
- 2900 dekar eller, 30 % av arealet er leid.

- I tillegg benyttes 315 km² eller 8 % av totalarealet, som utmarksbeite av sauenæringen i kommunen.

- Sør-Varanger kommune har et totalareal på 3967 km². Areal i drift eksklusiv utmarksbeite utgjør 9,4 km², eller 0,23 % av kommunens totalareal. Areal pr. bruker er i gjennomsnitt 218 dekar.

Produksjoner

- Forproduksjonen for salg i kommunen ligger i 2004 på 600 tonn surfôr og 210 tonn høy. Dette gir en førstehandsverdi på ca. 2.2 millioner kroner.
- Det ble produsert og levert 68 tonn storfekjøtt til en netto verdi av ca. 3,3 millioner kroner inkludert distriktstilskudd for storfekjøtt.
- Det ble produsert og levert 11,5 tonn sau og lam til en netto verdi av ca. 690 000 kroner inkludert distrikts og grunntilskudd for sau og lam.
- Det ble produsert og levert 61,4 tonn svinekjøtt til en netto verdi av ca. 2 millioner kroner, inklusiv distriktstilskudd for gris.

- Det ble produsert og solgt ca. 2,4 millioner liter melk til en nettoverdi av ca. 13 millioner kroner, inklusiv distriktstilskudd for melk.
- Total bruttoproduksjon eksklusiv tilskudd i 2004 ca. 21 mill.

Alle priser på produksjoner er beregnet i forhold til målpris for avtaleåret 2004-2005, etter resultatet av jordbruksoppgjøret for 2004. Dette med bakgrunn i at prisene for hvert enkelt produkt levert, ellers varierer ut fra kvalitet og leveringstidspunkt i sesongen og det vil være for ressurskrevende å beregne gitt pris for den enkelte produsent.

Ut fra målprisrapporten fra Statens Landbruksforvaltning svinger prisene til produsent i samsvar med tilstanden i markedet gjennom året, men der satt målpris er maksimalreferanse for pris til produsent.

Rapporten viser eksempelvis at melk kom ut ett øre under målprisen sett gjennom året under ett. Storfekjøtt ble notert til tolv øre over målprisen. Overproduksjon av svin gjorde at man kom 158 øre lavere enn målprisen. Det samme ble resultatet for sau- og lammekjøtt, men her var grunnen overskuddslagre fra foregående periode.

I Sør-Varanger kommune er gjennomsnittlig utbetaling over produksjonstilskuddsordningen pr foretak ca 160 000,- kroner. Hver enhet står imidlertid i gjennomsnitt for en brutto verdiskapning på ca 525 000,- kroner. Med fradrag av tilskudd over produksjonstilskuddsordningen vil hver enhet bidra med en brutto verdiskapning på ca 365 000,- kroner.

Produksjonstilskuddsordningen 2004

Søknadsomgangen 31.7.2004

Produksjonstilskudd husdyr	kr 816 105
Arealtilskudd grovfor	kr 1 373 970
Arealtilskudd korn	kr 85 360
Arealtilskudd potet	kr 5 400
Arealtilskudd frukt og bær	kr 2 200
Arealtilskudd total	kr 1 830 930
Kulturlandskapstilskudd	kr 1 660 204
Driftstilskudd melkeproduksjon	kr 691 050
Økologisk landbruk tilskudd areal	kr 10 835
Tilskudd til seterdrift	kr 13 000
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	kr 147 646
Bunnfradrag	kr 245 676
Brutto produksjonstilskudd	kr 4 924 094

Netto til utbetaling etter diverse trekk	<u>kr 4 618 862</u>
---	----------------------------

Søknadsomgangen 31.12.2004

Produksjonstilskudd husdyr	kr 1 192 886
Driftstilskudd i melkeproduksjonen	kr 770 000
Brutto produksjonstilskudd	kr 1 956 886
Netto til utbetaling etter diverse trekk	<u>kr 1 814 222</u>

Totalt utbetalt produksjonstilskudd for søknadsåret 2004	<u>kr 6 433 084</u>
---	----------------------------

Skogarealet i kommunen:

Aktiviteten i skogen beskrives grovt, mer detaljerte opplysninger utarbeides i skogbruksplan for den enkelte eiendom. Der vil det være tilgjengelig bestandsopplysninger for den enkelte skogseiendom, samt forslag til tiltak.

Av kommunens totalareal på 3967 km², eller 3 967 000 dekar utgjør skogarealet 1 348 964 dekar. Av dette er 461 000 dekar produkt skog. Det vil si at av kommunens totale skogsareal utgjør 34 % produktivt skogsareal.

I finnmarksammenheng har Sør-Varanger kommune størst andel av produktiv skog, med en andel på i overkant av 50 % av produktiv skog i hele Finnmark.

Hogst:

Hogst i Sør-Varanger kommune er enten på Statskog sin grunn, eller på privat grunn. Statskog hadde i 2004 utvist 520 utvisninger på hogstfelt. Disse fordelte seg med 1712 m³ bjørk og 486 m³ på Statskog sitt areal. Privat er det hogd 300 m³ bjørk og 50 m³ furu. Dette utgjør totalt 2295 m³ i hele kommunen. Hogst privat er anslått, men grunneierne er blitt mer bevisst på skogressursene på privat eiendom. Dette resulterer i en bedre forvaltning av skog på egen grunn.

Tynning / skogkultur:

I 2004 ble det på privat eiendom utført førstegangstynning på fire eiendommer totalt 27 dekar. Det ble også stammekvistet 2 dekar på en eiendom.

På Statskogs arealer ble det utført førstegangstynning på 452 dekar, samt stammekvisting på 74 dekar. I kulturskog ble det avstandsregulert på 300 dekar.

Til disse skogkulturtiltakene ble det utbetalt totalt kr 219 220,- i statstilskudd inkludert arealtilskudd. Totalt areal som befattes av tilskuddet utgjør 855 dekar, som gir et tilskudd på kr 256,- pr. dekar.

Velferdsordningene i landbruket

Gårdbrukere i Sør-Varanger kommune hadde for avløseråret 2004 en maksimal referanse for utbetaling til ferie og fritid på kr 1 232 169,-. I perioden ble avløserordningen benyttet av 32 søkere og det ble utbetalt totalt kr 1 151 890,-. Dette gir en gjennomsnittlig utbetaling per bruker på ca. kr 36 000,- for ferie og fritidsavløsning.

Nasjonale rammebetingelser

Jordbruk:

I løpet av de siste 30 år har det vært tre store gjennomganger av norsk landbrukspolitik. Det begynte med opptrappingsvedtaket i Stortinget i 1975 og påfølgende St:meld.nr.14 (1976-77) om landbrukspolitikken. Ambisjonsnivået ble satt høyt fra Stortinget; inntektene i landbruket skulle heves og produksjon styrkes.

På slutten av 80- tallet og begynnelsen av 90- tallet fikk vi ny gjennomgang med en grundig NOU: Alstadheimutvalgets innstilling som ble fulgt opp av St.prp.nr.8 (1992-93): *landbruk i utvikling. Om retningslinjer for landbrukspolitikken*. Hovedinnholdet var bl.a. at inntektsmålet skulle tones ned, kostnadsnivået senkes og produksjonene markedstilpasses.

Ifølge St.meld nr 19/99 /"Om norsk landbruk og matproduksjon;" skal norsk landbruk bli mer forbrukerrettet med sterk fokusering på matvaresikkerhet og miljø. Målprisene på jordbruksproduktene skal reduseres 15-20 % for å dempe på handelslekkasjen med våre naboland og sikre norskproduserte råvarer til en konkurransedyktig pris.

Økologisk produksjon skal være et satsingsområde, det samme gjelder forskning og kompetanseutvikling. Konesjonsgrensene for eiendomssalg foreslås hevet. Likeså skjerping av boplikt og styrking av jordvernet.

Landbruksmeldingen har et eget kapittel om Nord-Norge som omtaler den sterke bruksnedlegging som landsdelen har hatt, og den omfattende nedleggelsen av slakteri- og meierianlegg.

Meldingen trekker opp tre strategier for satsing på nord- norsk landbruk:

- Styrke den tradisjonelle produksjonens posisjon i markedet gjennom profilering på ren mat og arktisk klima.
- Utvikle nye og revitalisere tradisjonelle næringskombinasjonstilpasninger, både innenfor ressursbasert og tjenesteytende sektor.
- Produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og en langsiktig matforsyning.
- Utvikle et kompetansesenter for nord- norsk landbruk som skal medvirke til å styrke landbruket i landsdelen.

Skogbruk:

Stortingsmelding nr.17 (skogmeldinga) omhandler verdiskapning og miljø. I henhold til skogmeldinga er det blitt satt fokus på videreføring av skogressurser, og det er også muligheter og ressurser i Sør-Varanger kommune til at skogen kan være en verdiskaper i kommunen. Det finnes BU- midler til økt verdiskapning. Disse midlene finnes for å styrke aktiviteten innen skogbruket og resultere i at flere får bedre økonomisk utbytte og dermed økt verdiskapning av skogressursene i dag, enn hva situasjonen har vært den siste perioden. Disponible midler til skogskjøtsel har bidratt og bidrar til at kvaliteten på stående trevirke er bedret for de kommende skoggenerasjoner.

Jordbruk og skogbruk - sammenhenger og særtrekk

Skogbasert verdiskapning bygger i stor grad på utnytting av skogressurser på et stort antall relativt små private eiendommer som drives i kombinasjon med jordbruk. Den generelle veksten i økonomien har imidlertid ført til at tradisjonelle næringer som jord- og skogbruk fremstår som mindre attraktive inntektskilder enn mange andre yrker. Bruken av landbrukseiendommer påvirkes etter hvert ved at stadig flere eiere og forvaltere henter større andeler av inntektene fra annen virksomhet utenom eiendommen.

Det er en rekke utviklingstrekk som påvirker tilpasninger og aktivitetsnivå i landbruket. Flere av disse, som også påvirker skogsektoren, vil bli utdypet i en egen stortingsmelding om landbrukspolitikken.

Skogbruket skiller seg imidlertid vesentlig fra jordbruket ved at det - i nært samspill med skogindustrien - er en verdensmarkedsnæring som opererer i frie markeder. Skogbruket er også svært arealkrevende. Skog og skogledd mark dekker omkring 37 % av det totale landarealet i Norge. Forvaltningen av skogen og de tilhørende ressursene skjer ut fra den enkelte skogeiers eiendoms- og bruksrettigheter, men skogforvaltning dreier seg også om å forvalte og skape kollektive goder i et langsiktig samfunnsperspektiv. Skogens betydning for biologisk mangfold, og i klima- og energisammenheng, er viktig i denne forbindelse. For at skogeierne skal kunne utnytte markedsmulighetene i skogsektoren på en samfunnstjenlig måte samtidig som de forvalter ressursene slik at produksjonen av kollektive goder holdes oppe, er det nødvendig med både en bred skogpolitisk innsats fra myndighetene, og aktive aktører i skogsektoren for øvrig. For å trekke opp politikken for en rasjonell og bærekraftig utnytting av skogressursene fremover, og for å øke skogsektorens bidrag til nasjonaløkonomien og samfunnsutviklingen, er det nødvendig å drøfte de siste årenes utvikling i skogbruket og skogindustrien særskilt.

Regionale/lokale rammebetingelser:

I løpet av de siste 20-30 år er det lagt ned prosentvis flere bruk i Finnmark enn ellers i landet. Fra 1989 til 1999 ble hvert tredje bruk i Finnmark lagt ned. Kyst- og

fjordkommunene i Finnmark har hatt en dramatisk nedgang i antall bruk. For en del kystkommuner har reduksjonen vært så kraftig at det er snakk om uttradering av jordbruket i enkelte distrikt. I perioden 1989 til 1999 ble halvparten av sauebrukene lagt ned og en tredjedel av melkeproduksjonsbrukene.

Klimatisk ligger mange finnmarkskommuner på grensen til den arktiske sonen. Dette tilsier begrensede dyrkingsmuligheter for jord og hagebruksvekster. Produksjonen begrenser seg i hovedsak til melkeproduksjon, kjøttproduksjon og forproduksjon, samt produksjon av en del poteter og grovere grønnsaker som har minimale varmekrav.

Vern av dyrka og dyrkbar jord foreslås styrket gjennom St.meld. 19(1999-2000) . Områder i distriktene er utsatt for utbyggingspress, i hovedsak til fritidsformål. Det vil være en viktig oppgave for næringa å engasjere seg i kommunal planlegging siden det er kommunen som er den lokale forvaltningsmyndighet for landbruket og det vil være løpende behov for klare politiske og administrative retningslinjer i slike forvaltningssaker.

Viktige lokale mål for landbruket

Kommuneplanens målsetninger

En viktig målsetning i kommuneplanen er å bidra til å styrke og videreutvikle primærproduksjonen innen jordbruk, reindrift og fiske.

Kommuneplanen legger også til rette for at kommunen skal utvikles til et lokalsamfunn som gir grunnlag for befolkningsvekst i alle deler av kommunen. Arealdisponering og offentlig service skal dimensjoneres ut fra en samlet befolkning på 12 000 innbyggere ved planperiodens utløp, og ha en kvalitet som gjør kommunen attraktiv som bosted og for etableringer og knoppskyting i det private næringsliv.

Det vektlegges at tilrettelegging i distriktene bør konsentreres om de steder som har, eller vil få, en befolkning som gir grunnlag for lokal arbeidskraft og sentrale funksjoner for nærbutikk, skole, barnehage og kulturtilbud.

Landbruket i Sør-Varanger kommune har vært relativt stabilt de siste femten årene og er med sin spredte lokalisering et viktig bidrag til levende bygder i distriktene. Antall søkere av produksjonstilskudd har variert mellom 50 søkere i 1990, til 43 søkere i 2004. Landbruket består i dag av 22 melkeprodusenter, 11 sauebruk, kjøttproduksjon, forprodusenter, hestebbruk og veksthusdrift. Melkeproduksjonen i kommunen er landbrukets ryggrad, det har i historisk perspektiv fra etterkrigstiden fram til i dag, nesten vært en uttradering i antallet bruk. Melkeproduksjonen i antall kilo melk levert fra kommunen har imidlertid økt fra 1 237 362 kg i 1962 til 2 392 038 kg i 2005. Årsproduksjonen pr. ku har i perioden økt fra 2788 kg, til i overkant av 6000 kg pr ku i dag.

Sikre produksjonsmiljø

Landbruket i kommunen har lange tradisjoner, der jordbruket i dag er en viktig inntektskilde. Skogbruket i kommunen var tidligere av større betydning, men er i dag redusert vesentlig. Kommunen har mistet meieriet og har i dag ikke lokale foredlingsbedrifter. Det har imidlertid vært jobbet ganske aktivt med planer om lokal foredling av småskalaprodukter de siste årene.

Kommunens ambisjoner er å sikre et framtidig livskraftig landbruk som fortsatt skal være en viktig næring i Sør-Varanger kommune. Videreutvikling av dagens eksisterende grovforbaserte husdyrproduksjoner vil fortsatt være det viktigste satsingsområdet.

Målsetningen bør være en satsing mot produksjonstaket for den enkelte enhet, der vekstpotensialet ligger i kvalitetsforbedring, kostnadseffektivisering, videreforedling og nisjeprodukter. Det ligger også et potensiale for økt økonomisk vekst innen skogbruk og utmark. Det må også legges til rette for produksjon av alternative nisjeprodukter.

Klimaendringer kan i framtiden gi grunnlag for alternative produksjoner, særlig innen planteproduksjon. Nisjeprodukter som gårdsturisme, hytteutleie og annet basert på turisme bør også vurderes. Småskalaproduksjon med videreforedling, fri torgplass og salg lokalt er også alternative tiltak. Stimulere til kursvirksomhet ved behov for ekstern kompetanse i forbindelse med alternative produksjoner.

For å opprettholde en levedyktig jordbruksnæring er det viktig at bøndene får produsere på de arealene som er best egnet for produksjon. I en utvikling med større bruk og større besetninger legges det til grunn at en større del av næringsopptaket for husdyra må skje på beite, noe som også fører til at arealbehovet i næringa framover vil være økende.

Det er stor interesse for samdrift i kommunen. Dette fører til at hver enkelt jordbruksenhet har større behov for dyrka/ dyrkbar mark. For å oppnå effektiv drift er det en fordel at jordene ligger mest mulig samlet.

Jordvern

Vernet av jordressursene er en av de grunnleggende faktorer for biologisk produksjon og mangfold. I Finnmark er det knapphet på arealer med høy produksjonsevne. Arealene som brukes i jordbruksproduksjon i Sør-Varanger utgjør bare 0,23 % av kommunens totalareal. Når et jordbruksareal først blir nedbygd, vil det ikke kunne føres tilbake til jordbruksproduksjon, og det vil da være viktig i et langsiktig perspektiv å verne om jordsmonnet som ressurs, uavhengig av om det er dyrka mark eller skog. I tillegg har jordvernet en ren landbrukspolitisk dimensjon knyttet til sikring av næringsgrunnet for bonden og jordbruksnæringen i dag.

Praktiseringen av jordloven, konsesjonsloven samt bo- og driveplikt er godt innarbeidet i den kommunale saksbehandlingen. Praksisen vektlegger og følger de nasjonale føringer der boplikt og jordvernet er prioriterte tema.

Prinsippene i jordloven har som formål at arealressursene skal disponeres ut fra framtidige generasjoners behov. Forvaltningen av arealressursene skal være miljøforsvarlig og blant annet ta hensyn til vern av jordsmonnet som produksjonsfaktor, å ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for mennesker, dyr og planter.

Arealressursene må disponeres på en måte som gir en tjenlig, variert bruksstruktur ut fra samfunnsutviklinga i området og med hovedvekt på hensynet til bosetting, arbeid og driftsmessige gode løsninger.

Arealbehov i viktige produksjonsområder

Utviklingstendensene i landbruket er at enhetene blir større og større og behovet for nyttbare arealer i tilknytning til aktive bruk i dag øker. Primært områder i Pasvik, Jarfjord og Neiden vil være særlig viktige å ta vare på i landbrukssammenheng, men også andre områder i kommunen som utnyttes eller kan utnyttes i landbrukssammenheng. Det er også viktig å vektlegge at det ikke bare er arealenes produksjonsverdi som skal tilgodeses, men også verdien arealene har i kulturlandskapsammenheng.

Områder som bør behandles strengt ved behandling etter jord- og konsesjonsloven er med følgende avgrensning; fra Rødsand til Svanvik langs Pasvikelva. Fra Strand til Svanvik. Fra Svanvik til Kobbfoss med Skrøytnes og Melkefoss, samt området Elgryggen- Skogum.

Områder med enkeltbruk som ligger utenfor ovennevnte begrensning i kommunen for øvrig, må også naturligvis få den beskyttelse som loven gir. Dette gjelder særlig bruk i drift og bruk som har et potensiale for drift, eller som har spesielle kulturlandskapselementer som er viktig å skjerme.

Tilpasninger av lokale rammevilkår

Med endringer i konsesjonsloven der tilgangen på små eiendommer under 100 dekar, eller der mindre enn 20 dekar er fulldyrket er mulig å erverve konsesjonsfritt, har vi fått en større omsetning av slike eiendommer der formålet nok oftest ikke er landbruksrelatert. En følge av dette er at praktiseringen av bo- og driveplikt for eiendommer som er over denne arealgrensen og faller utenfor unntaksregelen vil bli praktisert strengt, og bo- eller driveplikt vil som hovedregel pålegges.. Det må i alle tilfeller gjøres en individuell vurdering i det enkelte tilfelle.

Fradelinger fra landbrukseiendommer til andre formål som i strid med gjeldende reguleringsbestemmelser for området kan heller ikke tillates, med mindre det på forhånd er utarbeidet omdisponeringsplaner for området.

Skogsdriften i kommunen bør ha som målsetning at avvirkingen skal dekke etterspørselen etter virke til vedproduksjon lokalt. Lokale sageiere bør også i

framtiden ha tilgang på tømmer på rot til egen produksjon, til en overkommelig pris. Dette kan bidra til økt sysselsetting og større verdiskapning i distriktene.

Landbruksnæringen i kommunen har også ønske om at skogsarealer som grenser opp til eksisterende bruk i dag, kan skjermes i større grad ved tildeling av vedteig, eller tømmerutvisning. Bakgrunnen er at næringen har opplevd at ved behov for tømmer eller ved, er områder i tilknytning til bruket uthugget og det blir nødvendig å hente virke andre plasser, som ofte fører til urimelige lange transportetapper.

Endringer i samfunnet endrer også landbruksnæringens rammevilkår.

Energiselskap og vegvesen er på få år endret fra å være offentlige til privatiserte A/S. Dette betyr økte kostnader for tilføring av elektrisk kraft, graving i vei og liknende, der det samme kunne utføres til selvkost tidligere møter man i dag aktører med størst mulig aksjeutbytte som fremste mål.

Dette medfører at prisen på grunnlagsinvesteringer i landbruket som vei, vann, avløp og elektrisk kraft kan være mangedoblet i forhold til tidligere.

Kapitalbehovet til slike formål har økt raskere enn oppdateringer på tilskudd til samme formål. Det blir en viktig oppgave framover å jobbe for en løsning på oppdateringer av tilskuddsordningene til grunnlagsinvesteringene, der det primære blir å prioritere nyetableringer, sekundært utvikling mot mer rasjonell drift og økt effektivitet som er i samsvar med dagens utvikling innen næringen.

Dagens utvikling i landbruket som går ut på større krav til effektivitet, press fra EU om lavere tollsatser for eksport av landbruksvarer til landet, samt reduksjoner av overføringer fra Staten til landbruket som kan være i strid med EU's regelverk i Europa. Vi kan ikke se bort fra at EU i framtiden vil få større tilgang til det norske landbruksmarkedet.

Landbruket lokalt må også ta høyde for denne utviklingen å være føre var. Det blir viktig å vektlegge satsningen på alternative produksjoner og sette fokus på de fortrinnene produksjon av matvarer har i vår nordlige del av landet.

Virkemidler / tilskuddordninger:

Tildelinger ved Innovasjon Norge

Formålet med BU- midlene er å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket ved å:

- Medvirke til etablering og utvikling av småskalapregede virksomheter (tiltak).
- Fremme lokalsamfunnstiltak som legger forholdene til rette for næringsutvikling.
- Stimulere til rekruttering av begge kjønn til landbruket

Tiltaksgrupper og støttenivå

- **Etablererstipend:** Forberede og etablere ny virksomhet i utviklingsfasen og etablererfasen.
- **Bedriftsutvikling:** Kompetanseoppbygging, markedsundersøkelse, testsalg, nettverksbygging, markedsføring og lignende.
- **Generelle investeringer:** Faste anlegg og i tilhørende produksjonsutstyr av varig karakter i tradisjonell jord og hagebruk og i nye næringer i tilknytning til landbruket.
- **Grøfting:** Bare i landets tre nordligste fylker.
- **Generasjonsskifte:** Opprettholde tradisjonell landbruksdrift eller en tilleggsnæring.
- **Andre tiltak:** Fastsettes etter særskilt vurdering av Innovasjon Norge.
- **Skogtiltak:** Planting av bar og lauvtrær, planting på gammel innmark som ligger brakk, avstandsregulering for å fjerne en del av trærne i et bestand med ungskog. Det kan også være tynning, skogsveger, drift i vanskelig terreng samt trebasert næringsutvikling.

Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA)

Praktikantordningen

- avtale mellom praksisvert og praktikant
- praktikanten er i lønnet arbeid på gårdsbruket under veiledning av praksisverten.

Onnebarnehager/ landbruksrelatert undervisningsopplegg

- drive barnehager for gårdbrukere i onnetiden
- tilskudd til og med tredje klasse

Etterutdanning av bønder

- målgruppe er næringsutøvere innen landbruk eller landbrukstilknyttet virksomhet

Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)

Kommunens landbruksavdeling forvalter tilskuddsordningen for spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL). Tilskuddet skal bidra til å ivareta miljøverdier i landbrukets kulturlandskap, primært på landbrukseiendommer i drift. Siktemålet er å fremme tiltak i landskapet og på freda og verneverdige bygninger gjennom vedlikehold, skjøtsel og istandsetting.

Regionalt miljøprogram for Finnmark (RMP)

Med bakgrunn i Regionalt miljøprogram har Fylkesmannen i Finnmark utarbeidet nye tilskuddsordninger rettet mot aktive gårdbrukere.

Formålet med miljøtilskuddet er å medvirke til et aktivt og bærekraftig landbruk som ivaretar viktige miljø- og kulturlandskapsverdier i fylket.

Tilskuddet er i hovedsak rettet mot foretak som er berettiget produksjonstilskudd i jordbruket, har miljøplan trinn 1, og som ellers fyller gitte vilkår. RMP- midler vil i motsetning til SMIL- midler som hovedregel kun bevilges til aktive landbruksforetak.

Kommunens primærnæringsfond

Kan benyttes til egenkapitaltilskudd til landbruksnæringa i forbindelse med:

- a) grøfting og nydyrking
- b) fysiske investeringer
- c) livdyrkjøp ved oppstart
- d) kjøp av melkekvoter
- e) samarbeidstiltak som eksempelvis maskinring eller lignende
- f) eventuelt annet etter individuell vurdering av søknad

Samisk Utviklingsfond (SUF)

SUF har til formål fremme tiltak av økonomisk, sosial og kulturell betydning i de sentrale samiske bosetningsområder. SUF er et distriktspolitisk virkemiddel underlagt sametinget. Det kan bl.a. gis tilskudd til utvikling av landbruket i samiske områder. Virkeområdet for fondet omfatter rundt 28 kommuner, i Sør-Varanger kommune; stemmekretsene Bugøynes, Bugøyfjord, Neiden, Jakobsnes, Jarfjord, Svanvik og Skogfoss.

Sametinget forvalter også et driftstilskudd til næringskombinasjoner i samiske bosetningsområder. Tilskuddet kan søkes av målgruppen for SUF, som kan være jordbrukere, fiskere, reinsriftsutøvere, utøvere av duodji eller utmarksnæringer som kombinerer to av disse næringene.

Midler til skogbrukstiltak

Skogkultur:

- a) avstandsregulering/rydding
- b) stammekvisting
- c) spesielle skjøtselstiltak
- d) skjermhogst (hogst av lauv i plantefelt)
- e) tynning manuelt
- f) tynning med maskin - furu
- g) tynning med maskin - gran

Skogsveger:

- a) nybygging
- b) ombygging

Miljøtiltak:

- a) merkostnader ved skjøtselstiltak for å ivareta miljøverdier
- b) bevaring av biotoper (gjelder ved 10 års avtaler)
- c) dekning av merkostnader ved spesielle miljøhensyn (driftskostnader)
- d) informasjon i tettstedsområder
- e) utmarksrelatert satsing

Taubane hest o.a.

- a) utdrift av skogsvirke ved taubane, hest o.a.
- b) vekslende driftssystem som følge av vanskelige driftsforhold
- c) skogsdrifter med lang transport, over 2,5 km og over 3,5 km

Andre tiltak:

- a) utviklingstiltak/prosjekter rettet mot skog
- b) skogrelaterte kurs

Tilskudd til skogbruksplan

- Det er mulig å få utarbeidet skogbruksplan for egen eiendom. Den skal gi oversikt over hvor mye skog som står på eiendommen, hvor stor tilveksten er, behandlingsforslag, miljøverdier osv.

Tilskudd til transportstøtte

- Det kan gis tilskudd til langtransport av skogvirke for å bedre avsetningssituasjonen for visse virkesortiment. Det prioriteres å støtte transport av furutømmer fra velteplass til plass for bearbeiding.

Tilskudd til skogbrukskurs

- Aktivt skogbrukskurs holdes når det er minst fem deltakere, aktuelle tema er:
  - a) hogst
  - b) ungskogpleie (bruk av ryddesag)
  - c) vedproduksjon
  - d) drift med skuter
  - e) stell og vedlikehold av motorsag

Kommunens primærnæringsfond:

Kan benyttes til egenkapitaltilskudd til skogbruket i forbindelse med nyinvesteringer og prosjekter.

Virkemidler – juridiske:

Jordloven, konsesjonsloven og plan- og bygningsloven

Dyrka og dyrkbar jord skal disponeres med hensyn til nåværende og framtidige generasjoners behov. Sør-Varanger kommune skal ha et strengt jordvern som legger til rette for en langsiktig og fleksibel arealpolitikk basert på hva arealene er best egnet til. Jordvernet må derfor vises stor oppmerksomhet gjennom planprosessene i plan- og bygningsloven. Det skal stilles krav om en effektiv bruk av de arealer som er omdisponert før det omdisponeres nye arealer for utbygging. Det skal samtidig skapes attraktive bosteder på bygdene gjennom en aktiv eiendomspolitikk (jfr. bo- og driveplikt). Det skal jobbes for en hensiktsmessig eiendomsstruktur med tanke på god arrondering og få sameier.

Velferdsordninger

Formålet med velferdsordningene er å bidra til å sikre matproduksjon og matforsyning ved å forvalte ordninger rettet mot å bedre rekrutteringen til næringen og mot næringsutøvernes velferd. Sør-Varanger kommune har ikke ansatt fast landbruksvikar, men Sør-Varanger Avløserlag står for den daglige ledelsen av avløserordningen der kommunen bidrar med en del av finansieringen over driftsbudsjettet til drifta av avløserlaget.

Av velferdsordninger har vi:

- Tilskudd til avløsning ferie og fritid
- Tilskudd til avløsning ved sykdom mv.
- Tidligpensjon for jordbrukere
- Administrasjonstilskudd til avløserlag
- Landbrukshelsen
- Medlemsavgift til folketrygden
- Tilskudd til sykepengeordningen i landbruket

Avløserordningen omfatter tilskudd til avløsning ved ferie og fritid og tilskudd til avløsning ved sykdom mv. Avløsningen må organiseres som et arbeidsgiver-arbeidstakerforhold, men søkeren kan overlate arbeidsgiveransvaret til et avløserlag, en avløsering eller kommunen. Avløsertilskuddet kan gis til å dekke faktiske utgifter.

Ferie og fritid

Ordingen med tilskudd til avløsning ved ferie og fritid skal bidra til å fremme avløsning i jordbruket. Enkeltpersonforetak må dokumentere utgifter, mens andre enn enkeltpersonforetak får avløsertilskuddet som et direkte tilskudd.

Søknadsfristen er 20. januar, og tilskuddet utbetales i juni.

Sykdom mv.

Tilskudd til avløsning ved sykdom mv. skal bidra til å finansiere avløsning i foretak med husdyrproduksjon eller helårs veksthusproduksjon når en som har næringsinntekt fra foretaket ikke kan delta i arbeidet som følge av sykdom mv. I onnetida kan tilskuddet også finansiere avløsning i foretak med planteproduksjon og honningproduksjon. En som har næringsinntekt fra foretaket kan få tilskudd til avløser ved sykdom, svangerskap, fødsler, syke barn og dødsfall.

Søknad må være sendt senest 3 måneder etter siste dag i søknadsperioden som gir rett til tilskudd.

Tidligpensjon til jordbrukere

Jordbrukere som har fylt 62 år og som har drevet jordbruk i minst 15 år kan søke om tidligpensjon. For å utløse tidligpensjon stilles det bestemte krav til inntekt i en referanseperiode på 5 år. Dette gjelder både næringsinntekt fra bruket og annen inntekt. Referanseperioden er 5 sammenhengende år der siste år er 2 år tilbake i tid i forhold til søknadsåret. Det er også blant forutsetningene at bruket er overdratt til ny eier. Ny eier kan ikke være ektefelle/samboer.

Tidligpensjon kan ytes som enbrukerpensjon eller tobrukerpensjon. Enbrukerpensjon kan utbetales til brukeren dersom gitte vilkår blir oppfylt. Tobrukerpensjon kan utbetales til ektefelle/samboer som har tatt aktiv del i drifta på bruket. Størrelsen på tidligpensjon fastsettes i jordbruksoppgjøret. For 2005 er ytelsen satt til inntil kr 90 000,- for enbrukerpensjon og inntil kr 144 000,- per år for tobrukerpensjon

Søknader fremmes på eget skjema fra SLF, og sendes kommunens landbruksforvaltning.

Administrasjonstilskudd til avløserlag

Forskift om administrasjonstilskudd til avløserlag er opphevet av Landbruks- og matdepartementet med virkning fra 1. januar 2006.

Fra og med 2006 blir det ikke utbetalt administrasjonstilskudd fra sentralt hold til avløserlag.

Tilskuddet i 2005 utgjorde kr 8640,-.

Landbrukshelsen

Sentralt tilskudd til landbrukshelsen innarbeidet i jordbruksoppgjøret, totalt 15 mill. på landsbasis.

Medlemsavgift til folketrygden

Bevilgningen til dekning av sykepengeordningen opprettholdes med 130,8 mill. på landsbasis.

Tilskudd til sykepengeordningen i landbruket

Den kollektive innbetalingen over jordbruksavtalen til sykepengeordningen, dekker tilleggspremien for økning av sykepenger fra 65 pst. til 100 pst. av inntektsgrunnlaget for sykdom utover 16 dager.

Nyskapning og videreutvikling av eksisterende jordbruk/ skogbruk

Det skal skapes robuste og framtidsretta gårdsbruk med gode inntjeningsmuligheter. En videreutvikling av eksisterende grovforbaserte husdyrproduksjoner vil således fortsatt være det viktigste satsingsområdet og ressursene skal sikres for de brukerne som ønsker å satse tradisjonelt.

Husdyrproduksjon

Melk-/kjøttproduksjon:

Melk og kjøttproduksjon basert på storfe vil være volumdelen for jordbruket i Sør-Varanger, der dagens produsenter har stor erfaring. Et stabilt produksjonsmiljø er en viktig ressurs som også kan være viktig for rekrutteringen. Trenden i dag er positiv, med en utvikling mot større bruksenheter som skapes av dagens rammebetingelser og den teknologiske utviklingen i næringen generelt.

Produsentmiljøet i kommunen ser for seg to parallelle utviklingstrekk framover; produsenter som satser på effektiv drift med leveranse direkte til foredlingsindustrien og produsenter som også utvikler egne nisjeprodukter for det lokale markedet i tillegg.

Sauehold:

Produksjonen er i dag økende med flere nye driftsbygninger som er i en oppbyggingsfase og som om kort tid vil bidra til ytterligere vekst innen næringen. Kommunen har et godt beite og grovforgrunnlag for en slik satsing, men dagens rovdyrproblematikk vil være en stor utfordring framover og vil ha avgjørende betydning for utviklingen av næringen i tiden framover.

Gris:

Kommunen har tidligere hatt en god og stabil produksjon av svin med en av de største svineprodusentene i fylket, men med dagens overproduksjon av svin på nasjonalt nivå er produksjonen vesentlig redusert og det er liten vilje blant produsentene til økt satsing. Stabilisering av dagens produksjonsnivå bør være et minstekrav, der eksisterende produksjonsapparatet og spisskompetanse søkes opprettholdes, med muligheter for produksjonsøkning ved svingninger i markedet.

Høns:

Eggproduksjon er bare på husholdningsnivå i kommunen dag. Nord Norge har i dag underskudd på egg og det bør være rom for en viss satsing innen eggproduksjon i Sør-Varanger.

Pelsdyr:

Målet på kort sikt vil være å stimulere til utnytting av ledig produksjonskapasitet i kommunen. Det bør også stimuleres til bedre samarbeid om avlsarbeidet, pelsing og lagring ut over kommunegrensene.

Villsvin:

Kommunen har to produsenter som er i startfasen med produksjon av villsvin. Ett anlegg er etablert og det er store forventninger til utviklingen innen denne næringen framover.

Birøkt:

Det er interesse for birøkt i kommunen, utstyr er innkjøpt og produksjon har vært igangsatt, men aktiviteten er i dag lav. Bjørnen har tidvis vært et problem, der røktere har fått vesentlige skader på bikuber og det har vært frykt for bjørnemøter i forbindelse med røkting. En bør søke løsning på problemene slik at det framover blir mulig å få i gang produksjonen igjen.

Fisk:

Vurdere muligheter og stimulere til etablering av landbasert oppdrett av innlandsfisk.

Planteproduksjon

Grovfordyrking:

Store arealer i kommunen utnyttes til grovfor i forbindelse med husdyrhold. En del driver med ensidig grovforproduksjon for salg. Grovforproduksjon for salg kan være en nisjeproduksjon, men er lite forutsigbart alt etter avlingsnivå det enkelte år. I

kommunens landbruksområder er det relativt god tilgang på dyrkbare arealer som lett kan utnyttes som produksjonsarealer.

Poteter/grønnsaker/bær:

Sør-Varanger har lav sjølforsyning på slike produkter. Det bør være en målsetning at kommunens sjølforsyningsgrad økes.

Urteproduksjon:

Urteproduksjon er en nisjeproduksjon det settes forventninger til. Flere har de siste årene satset på urtedyrking i mindre skala. Produksjonen bør opprettholdes som en nisjenæring og det bør stimuleres til utvikling og økt samarbeid.

Juletre/pyntegrøntproduksjon:

Det er rom for satsing på juletreproduksjon med Finnmark som marked. Juletreproduksjon bør eventuelt baseres på plantasjedrift.

Plante/ grønnsakproduksjon under regulert klima:

Veksthusnæringa er representert med to aktører der den ene er i drift og må karakteriseres som godt etablert, drifta går i hovedsak ut på agurkproduksjon med leveranser lokalt og regionalt. Den andre er i oppstartfasen og satser på planter og urter. Etableringen av flere veksthus bør være det beste utgangspunktet for videreutviklingen av veksthusnæringen i Sør-Varanger.

Skogbruket

Etter nedleggelsen av Pasvik Tømmer i 1996, har avviklingen i Pasvikskogene vært minimal. I gjennomsnitt i årene etter avviklingen har salgsvolum ligget på ca. 500m³. Dette hogstkvantumet er omsatt på rotkontrakter til lokale næringsdrivende og utenbygdsboende. I de siste årene er det tynnet ca. 400 m³ og sluttavviklet ca. 200 m³ årlig. Virke blir videresolgt til vedprodusenter og en del går til egen produksjon.

Statskog og skogbrukssjefen i Finnmark fremmer behov for skogkultur og tynning i lang tid framover. Aktiviteten i skogbruket har de siste årene økt, med investering av skogsmaskin og økt mekanisering vil dette bidra til at dagens kapasitet kan økes og driften bli mer effektiv.

Skogen i kommunen har ressurser som kan bidra til økt aktivitet i skogsdriften i tiden framover. Det er lokalt behov for økt tilgang på virke til vedproduksjon, effektiv drift kan på sikt bidra til selvforsyning fra kommunens egen skog til vedproduksjon.

Maskinsamarbeidet/ grusbehov

Maskinkostnadene utgjør en tung utgiftspost for landbruksnæringa i dag. Når flere bruk går sammen om bruk eller innkjøp av maskiner og utstyr vil dette være med på å redusere maskinkostnadene for den enkelte bruker. Koordinering fakturering og utvikling av slike tjenester kan være en oppgave som Sør-Varanger Avløserlag kan administrere.

Flere områder er i den nye kommuneplanen lagt ut som grustak. Næringen kan i enkelte tilfeller ha behov for grus i forbindelse med drifta på gården. Det bør i den sammenheng utarbeides en oversikt over hvilke grustak som til enhver tid er tilgjengelig for uttak, og at næringen får tilgang på grus relativt enkelt ved behov i driftssammenheng.

Sør-Varanger Bonde og Småbrukerlag kan på vilkår ta på seg ansvaret for driften av grustakene. De vektlegger at det er viktig med tilgjengelige grustak i rimelig nærhet, slik at transport med traktor er akseptabelt. Følgende grustak ønskes drevet; M2- Gjøkåsen, M6- Nordvestbukta, M8- Elgryggen, M9- Melkefoss, M10 og 11- Salmovarre, samt grustaket på 96-Høyden som fortrinnsvis avsettes til støpesand.

Utmarksbeite og rovdyrproblematikk

Sauenæringa har i de siste årene hatt store problemer med rovdyrplager på utmarksbeite. Dette skaper pessimisme i næringa og kan være en fare for rekrutteringen, tiltak bør iverksettes for å redusere rovdyrtapene.

Dagens rovdyrpolitikk har ført til større rovdyrbestand som tidvis gjør kraftig innhogg i saueflokker som har vært på utmarksbeite. Enkelte brukere har på grunn av dette vurdert å slutte med sau.

Jakt etter rovdyr er tidkrevende og setter store krav til jegerne. Det bør gjennom politiske og forvaltingsmessige kanaler utvikles raske og gode rutiner for innrapportering, fellingsløyver og iverksetting av jakt. Fra grunneierhold bør det tilrettelegges for en rask og rasjonell jakt slik at eiendomsgrenser ikke setter barrierer for jakta.

Landbruksnæringen er i utgangspunktet mot innføring av lisensjakt på bjørn i kommunen, all den tid bjørnebestanden er stigende og følgene vil være økte skader på bufe. Bakgrunnen er frykt for at det ved lisensjakt ikke blir satt nok fokus på skadedyr, og at terskelen for å få utløst fellingstillatelser på skadedyr blir vanskeligere. Næringen mener at en skadefellingskvote vil være mer hensiktsmessig, der det også vil være lettere å få tatt ut eventuelle problemindivid.

Ledige innmarks og utmarksbeitearealer bør gjøres tilgjengelig for beiting, slik at det finnes avlastningsarealer for beiting ved tidlig nedsanking av dyr fra ordinært beite. Dette vil også være et godt bidrag for å vedlikeholde kulturlandskapet.

Endringer i beitebruken i utmarka må jevnlig oppdateres og kartfestes slik at det til enhver tid finnes oppdatert informasjon om landbrukets utnyttelse av utmarka. En slik kartfestet informasjon vil også være et nødvendig verktøy i den øvrige forvaltningen av kommunens utmarksarealer.

Arealklassifisering

Behov for kartlegging, særlig fokus på fastmark på grunn av krav til beiting og ønske om større mangfold. Eksempelvis grønnsakproduksjon, juletreproduksjon eller annet. Mye jordbruksareal har blitt liggende brakk etter hvert som små bruk har gått ut av produksjon. Dette er spesielt beiteareal som er uegnet til maskinell høsting i dag, men også tidligere fulldyrkede arealer. Kommunen bør i samarbeid med gårdbrukerne lage en forvaltingsplan for slike arealer. En slik plan vil synliggjøre alternative potensielle arealer som dagens bønder kan gjøre seg nytte av. Det vil også være en stor fordel forvaltningsmessig, at det finnes en oversikt over mulige alternative arealer i kommunen.

Ved utvidet beitebruk er det viktig å samarbeide med andre brukere av utmarka. Eksempelvis reindrifta og de som driver utmarksturisme. Dette vil bidra til smidige løsninger og lavt konfliktnivå.

Statuskartlegging av skogarealer på enkelte eiendommer er igangsatt og vil fortsette framover etter ressurstilgang og behov. Med større krav til effektivitet og reduksjoner i overføringer til landbruket, bør det framover også ses på muligheten til forpaktning av skogsarealer til den enkelte gårdbruker, slik at gårdens ressurser økes og skogsdrift kan bli et supplement til gårdsdriften.

Bosetning- og rekruttering

Folk flytter i økende grad bort fra bygdene. I tillegg til dette er barnekullene ofte små. I mange bygder er derfor en aktiv tilflyttingspolitikk det eneste som kan opprettholde folketallet. Ressurssterke innflyttere er den beste ressursen bygdene kan ha. Det er derfor en utfordring å legge til rette for at særlig ungdom kan få dekt sine behov for arbeidsplasser, kommunale tjenester m.m., men også for identitet, sosialt liv og medbestemmelse. Fokuset må likevel settes på verdiene ved bygdelivet. Bygdens viktigste fordel er at de ikke er byer. En må få fram egenskapene som bygdene er alene om; nærhet til naturen, gode bomiljø, tette sosiale nettverk og en mindre stressende og helsefarlig livsstil.

Bo- og drivplikt er et verktøy for å holde landbruksarealene i hevd og for at bosetningene skal kunne opprettholdes i distriktene. I de siste årene har bosetningshensynet blitt styrket. Kommunene har myndighet til å avgjøre søknader om bo- og driveplikt, og det er viktig at kommunen bruker faste strategier på område og vektlegger hensynet til bosetning særlig.

For å vektlegge hensynet til bosetningen i aktuelle områder i distriktene, må det i hvert enkelt tilfelle vurderes individuelt om det skal pålegges boplikt. Det vil da være naturlig og ikke bare vektlegge eiendommens størrelse og tilgjengelige ressurser,

men også tilgangen på arealer i nærområdet. Det må også tas hensyn til at landbruksproduksjon framover må tenke nytt og at alternative driftsopplegg blir mer vanlig.

Det må være sosialt og økonomisk attraktivt å bli bonde. Bondeyrket er attraktivt for de som ønsker utfordringer og en spesiell livsstil. En må sikre rekrutteringen til bygder og landbrukseiendommer, og gjerne la "nye aktører" komme inn i næringen.

Små produksjonsmiljøer er sårbare fordi bøndene trenger et faglig miljø for å drive godt. En del bønder selger melkekvoter, ekstensiverer produksjonen eller leier bort bruket i sammenheng med generasjonsskifte. Årsakene kan være både økonomiske og ha med holdninger å gjøre. Utfordringene blir å få fram de positive sidene ved å drive landbruk og å legge til rette for at ungdommene ser verdien av å drive en gård, enten det blir som kulturlandskapsforvalter eller som profesjonell næringsutøver.

For å øke tilflytningen til bygdene er det viktig å stimulere til både trivselstiltak og næringsutviklingstiltak. Det må legges vekt på å utvikle identitetsskapende tiltak, skape sosiale møteplasser som fungerer, og det må legges til rette for tilflytting av nye personer/familier samtidig som en tar vare på de som allerede bor i bygda. Da er det viktig at det er jobb å få til ektefelle, og få vekk formelle og reelle hindringer for at innflyttere kan overta gårdsbruk og næringseiendommer. En må få til en flyttestrøm til bygda, samt arbeide for at innflytterne blir i bygda.

I sammenheng med en utarbeidelse av en forvaltingsplan for ubruket arealer, vil det være nødvendig at en også registrerer bruk som ligger brakk, og hvilke muligheter den enkelte enhet har for oppstart. Gamle nedlagte bruk er oftest små med begrensede arealressurser tilgjengelig og det vil trolig være hensiktsmessig å vurdere nisjeproduksjoner og alternativ drift som et utgangspunkt. Planen kan med fordel også inneholde en veiledningsdel som beskriver prosessen ved overtakelse fra a til å. En slik plan vil også skape et bedre beslutningsgrunnlag for saksbehandlere og politikere som skal behandle slike saker.

Kulturlandskapet

Kommunen har verdifulle områder der spor etter drift fra tidligere driftsformer preger landskapsbilde mange steder i distriktene. Levende bygder med et velstelt kulturlandskap, tradisjoner og bygdemiljø er viktig både for lokalmiljøet og for at tilreisende skal få en positiv opplevelse av kommunen. Det er en viktig oppgave å gjøre bonden oppmerksom på hvor stor betydning det har at bonden er engasjert og produsent av kulturlandskapet, og at folk i større grad i dag ser endringene i landskapet. Der er også viktig at landbruket og reiselivet i kommunen sammen ser nytten av et vakkert kulturlandskap.

I enkelte deler av kommunen er gamle nedfalte gjerder fra tidligere drift, ofte blitt stående igjen i kulturlandskapet. Dette gir i dag økt fare for at både husdyr og vilt kan skade seg og påføres unødvendige lidelser. Det bør i den sammenheng legges en strategi for hvordan dette problemet kan løses, slik at disse kan fjernes.

Handlingsdel

Ikke alle tiltak kan løses politisk av Sør-Varanger kommune. Mange av tiltakene hører naturlig hjemme innefor rammen av det næringen selv kan løse, delvis vil landbruksetat, skogetat og faglag bidra innen aktuelle felt.

De tiltakene som legges frem bør gjennomføres i planperioden for å oppnå målsetningene, og skal bidra til en effektiv bruk av de økonomiske og personelle ressursene. Med dagens ressurser må det tas stilling til utvalgte tiltak. Øvrige tiltak kan tas opp etter hvert som de prioriterte tiltakene er kommet i gang. Foreslåtte tiltak kommer i tillegg til ordinære arbeidsoppgaver på landbruksavdelingen, og dette setter begrensninger på hva som kan gjennomføres hvert år.

Handlingsdelen i planen bør være gjenstand for vurdering og revidering hvert år, der også aktuelle tiltak gis ønsket prioritet.

Tiltak deles inn i tre grupper ut fra hvor ansvaret for gjennomføring og oppfølging vil ligge;

- Gruppe 1- politisk del
- Gruppe 2- landbruksetat/ faglag/ næringen
- Gruppe 3- skogetat

Gruppe 1- prioritert rekkefølge:

(Politisk del)

1. Bringe veterinærtjenesten på den politiske dagsorden å jobbe for en løsning som næringen kan leve med framover.
2. Endre vedtektene i Primærnæringsfondet slik at de tilpasses nye virkeområder både innenfor landbruk og fiskeri, samt endring av tilskuddsatser i forhold til nye behov.
3. Opprettholde driftsstøtte til avløserlaget på dagens nivå.
4. Økte ressurser innen den kommunale landbruksforvaltningen.
5. Jobbe aktivt for å opprettholde dagens tilskuddsordninger, både kommunalt og statlig.
6. Bidra til å opprettholde bosetningen i alle bygdesamfunn i kommunen gjennom å utvikle nye arbeidsplasser i tillegg og i tilknytning til tradisjonelt landbruk.
7. Det politiske miljøet både lokalt og regionalt må jobbe mot sentrale myndigheter, slik at det kommer fram en konkret handlingsplan for rovviltforvaltningen lokalt.
8. Ha en fast holdning i forhold til saker etter konsesjonsloven, jordloven og ved behandling av bo- og driveplikt saker, slik at intensjonene i landbruksplanen etterleves.

Gruppe 2- prioritert rekkefølge:

(landbruksetat/ faglag/ næringen)

1. Starte kartleggingen av gårdsbruk som kan omsettes. Det kan være bruk i drift, bruk som ikke blir drevet, men er bebodd, samt bruk som er fraflyttet. Kartleggingen bør være så omfattende at det er klart hva som må til for å få bruket i operativ drift igjen.
2. Få organisert en fadderordning for nyetablerte brukere, der deler av finansieringen for ordningen kan legges til primærnæringsfondet.
3. Få i stand en avtale med grunneier FJK om drift og forvaltning av grusressurser.
4. Jobbe for utvikling av småskalaproduksjon, samt legge til rette for fri torgplass i Kirkenes ved salg lokalt.
5. Lage en oppstartsbeskrivelse for nye gårdbrukere.
6. Opprettholde og styrke næringsgrunnlaget og antallet driftsenheter gjennom rekrutteringstiltak, samt prioritere nyetablerte bruk ved tildeling av tilskudd.
7. Utrede mulighetene for å øke maskinsamarbeidet og få dette organisert på en hensiktsmessig måte.
8. Aktivt bruke tilgjengelige midler til stell og vedlikehold av viktige kulturlandskapselementer i kommunen.
9. Avsette og bearbeide ledige arealer som kan være disponibelt beiteareal, i tilfeller der tidlig nedsanking av småfe er nødvendig på grunn av rovdyrproblemer.
10. Sette fokus på miljøet ved jordbruksaktivitet i nærhet av vann og vassdrag.
11. Legge en strategiplan for registrering og fjerning av gamle nedfalte gjerder.

Gruppe 3- prioritert rekkefølge:

(Skogetat)

1. Avklare mot Finnmarkseiendommen lokal forvaltning/ tildeling av skogsressurser.
2. Øke kunnskapen om bioenergi.
3. Satse mot økt utnytting av skogen, som på sikt kan bidra til økt selvforsyning fra kommunens egen skog til vedproduksjon.
4. Bedre skjøtsel og utnyttelse av naturlig skog.
5. Bidra til kompetanseoppbygging og motivasjon, samt få i gang aktiv skogbruks- kurs ved behov.
6. Jobbe mot Statskog for å få til en rasjonell tildeling av tømmer til gårdsbrukene ved behov. Hovedfokus må rettes mot at det enkelte bruk får tildelt tømmer i nærområdet til gårdsbruket i de områder der dette er mulig.
7. Utarbeidelse av skogbruksplan for den enkelte enhet ved behov.

Resymé:

Landbruksplanen gir retningslinjer, peker på muligheter og er landbrukets bidrag til avveininger mellom ulike interesser. Signaler til andre sektorer om hvor landbruksinteressene er sterke og hvordan de bør tas hensyn til av en annen virksomhet er viktig i så måte. Også utpekingen av satsingsområder for ny næringsutvikling er et viktig signal til andre sektorer. Prioriteringer i planen bør imidlertid ikke være til hinder for å støtte andre gode tiltak som måtte utvikles, men disse må i tilfelle komme i tillegg til prosjektene i handlingsdelen.